

खण्ड ८ सुनछहरी ,पौष ०९ गते, २०८१ साल संख्या ६



## सुनछहरी गाउँपालिका

### स्थानीय राजपत्र

खण्ड ८ सुनछहरी ,पौष ०९ गते, २०८१ साल संख्या ६

स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ को उपदफा २ बमोजिम सुनछहरी गाउँपालिकाको गाउँकार्यपालिकाले बनाएको तल लेखिए बमोजिमको कार्यविधि सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशन गरिएको छ ।

भाग-२

स्वास्थ्य नीति, २०८१

गाउँकार्यपालिकाबाट स्वीकृत मिति: २०८१/१०/०९

प्रमाणीकरण मिति: २०८१/१०/१०

राजपत्रमा प्रकाशित मिति: २०८१/१०/१०

२०७३

पोबाड, रोल्पा

स्वास्थ्य नीति, २०८१

१. पृष्ठभूमि:

नेपालको संविधानले निःशुल्क आधारभूत तथा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवालाई मौलिक हकको रूपमा प्रत्यभूत गरेको छ । राज्यको संरचना संघीय शासन प्रणालीमा रूपान्तरित भइ सकेको अवस्थामा स्वास्थ्य सेवाको संरचना तथा सेवा प्रणालि पनि संघ, प्रदेश र स्थानिय गरि तीन तहमा विभाजन गरिएको छ । गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवामा सदैव सर्वव्यापि सर्वशुलभ पहुच पर्याउने संघ/प्रदेश को मात्र नभएर स्थानिय सरकारको पनि महत्वपूर्ण दायित्व रहेको छ । संविधान र स्थानिय सरकार ऐन २०७४ मा उल्लेखित स्वास्थ्य सम्बन्धी स्थानिय तहका काम कर्तव्य र अधिकार तथा राष्ट्रिय स्वास्थ्य निति २०७६ प्रदेश स्वास्थ्य निति २०७७ स्वास्थ्य संग सम्बन्धित नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको निति तथा कार्यक्रमहरु दिगो विकास लक्ष्य नेपालले विभिन्न समयमा गरेका अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धताहरु एवं स्थानिय तहको स्वास्थ्य क्षेत्र भित्रका समस्या चुनौतीहरु आवश्यकता र प्राथमिकताहरु उपलब्ध श्रोत साधन र अवस्थालाई आधार बनाइ सुनछहरी गाउँपालिकाले स्वास्थ्य सेवामा समान पहुच स्थापित गर्न जन उत्तरदायि एवं कुशल व्यवस्थापनको माध्यमबाट आवश्यक तथा उपलब्ध श्रोत साधनको अधिकतम परिचालन गरि संघीय संरचनामा स्वास्थ्य सेवा प्रणाली विकास विस्तार र सुधार गर्दै विद्यमान तथा नयाँ चुनौतीहरुलाई यथाशिघ्र उचित सम्बोधन गरेर सुनछहरी गाउँपालिकाबासीहरुको स्वास्थ्य प्रवर्धन संरक्षण सुधार र पुनर्स्थापना गर्दै स्वस्थ जीवन हाम्रो रहर हाम्रो सुनछहरी समृद्ध र सुन्दर भन्ने दीर्घकालिन सोचलाई सार्थक तुल्याउन स्थानिय स्वास्थ्य निति २०८१ तर्जुमा गरिएको छ ।

रोल्पा जिल्ला भौगोलिकरूपमा दुर्गम जिल्लाकोरूपमा परिचित छ । रोल्पा जिल्लामा १० वटा स्थानिय तहहरु मध्य क्षेत्रफलको हिसावले यस गाउँपालिका सबै भन्दा ठूलो स्थानिय तह हो । विकराल भौगोलिक भू-बनोट रहेको छ । यस गाउँपालिकाको २७७.६२ वर्ग कि.मी. क्षेत्रफल रहेको छ । यस गाउँपालिकामा पछिल्लो तथ्यांक अनिसार ३५८६ घर परिवार छन भने १७८०० जन संख्या रहेको छ । यहाँका नागरिकको मुख्य पेशा कृषि हो र ८८.५०% नागरिक कृषि पेशामा संलग्न रहेका छन भने बाँकी जनसंख्या बैदेशिक रोजगा र व्यापार व्यवसाय साथै सरकारी सेवामा संलग्न रहेका छन ।

२. समिक्षा

विगतका प्रयासहरु: राज्य संघीय शासन प्रणालीमा रूपान्तरण भइ सके पछि यस सुनछहरी गाउँपालिकामा ६ वटा वडाहरु सम्मिलित थिए र गामलाई २ वटा वडा बनाइ सके पछि यस पालिकामा ७ वटा वडाहरु स्थापित छन । राज्य संघिय प्रणालीमा जानु अघि स्वास्थ्य चौकीको अवस्था धेरै दर्दनाक थियो । स्वास्थ्य सस्थाहरुमा सेवा प्रवाह भए पनि गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवाको आवश्यकता रहेको थियो । स्वास्थ्य सस्थालाई आवश्यक पर्ने

औजार/उपकरण लगाएत औषधीको निकै अभाव हुने गरेको थियो । स्वास्थ्य सस्थामा प्रसुती हुने दर निकै न्यून रहेको थियो । यस्ता तमाम समस्याका बाबजुद स्वास्थ्य सस्थाहरु सञ्चालन हुदै गरेको थियो । स्थानिय सरकार स्थापना भए पश्चात उपरोक्तसमस्याहरुपूर्णरूपमासम्बोधन नभए पनि क्रमश स्वास्थ्य सस्थाहरुको भौतिक संरचना सवै स्वास्थ्य चौकीहरु वर्थिङ सेन्टरकोरूपमा स्थापित भएका हुन । जस्ले गर्दा मातृ तथा नवशिशुकोलागि विभिन्न कार्यक्रमका आयामहरु थपिदै आइ रहेको छ । आधुनिक परिवारनियोजनका साधनहरु सर्व साधरणकोलागि सेवा पहुचमा बृद्धि भएको हो । स्थानिय सरकारले स्वास्थ्य चौकी बाहेक सामुदायिक स्वास्थ्य इकाइ केन्द्रहरुको विकास र विस्तार हुने कार्य पनि आगाडि बढाउने काम भयो । हाल यस सुनछहरी गाउँपालिकामा ८ वटा सामुदायिक स्वास्थ्य इकाइ केन्द्रहरु स्थापना भएका छन र जनशक्तिको व्यवस्थापन सेवा करारमा भर्ना गरि सञ्चालन हुदै आएको छ ।

यस सुनछहरी गाउँपालिकामा अस्पताल तथा प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र नभएको अवस्था हाल सम्म कायमै छ । ल्याव सेवा पनि नभएको कारण पोवाड स्वास्थ्य चौकीमा ल्याव सेवा स्थापना गरियो र सेवा करारमा कर्मचारी भर्ना गरियो । ल्याव सेवा हाल सम्म सञ्चालन हुदै आएको छ । २१ औं शताब्दीमा प्रविधि मैत्री स्वास्थ्य कर्मचारी स्वास्थ्य सस्था हुनु पर्ने अवधारणा अनुसार सवै स्वास्थ्य सस्थाहरुमा ल्यापटपको व्यवस्था इन्टरनेटको व्यवस्था अनिवार्य सर्त भइ सकेको छ । त्यसैले सुनछहरी गाउँपालिकाले ७ वटै स्वास्थ्य सस्थाहरुमा इन्टरनेटको र ल्यापटपको व्यवस्था गरि सकेको छ । स्वास्थ्यका सम्पूर्ण क्रियाकलापहरु अनलाइन प्रणालीबाट प्रतिवेदन हुने गर्द छ जस्लाइ DHIS2 प्रणाली भनिन्छ । यति मात्र होइन स्वास्थ्यका औषधी जन्य लगाएत अन्य स्वास्थ्य सामग्रीहरु आपूर्ती व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (LMIS) अनलाइन प्रणालीबाट सञ्चालन भइ रहेको छ जस्लाइ (eLMIS) प्रणाली भनिन्छ । यो सवै सम्भव भएको संघीय व्यवस्था प्रणालीले गर्दा हो ।

यस गाउँपालिकामा स्वास्थ्य क्षेत्रमा स्थानिय आवश्यकताको आधारमा वित्तिय समानिकरण बजेट विनियोजन गरि प्रभावकारी कामहरु सञ्चालन भइ रहेका छन् । आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको पहुच सुनिश्चितता गर्न तथा स्वास्थ्य क्षेत्रमा गरेका उपलब्धिहरुलाइ संरक्षण गर्दै आगामी दिनहरुमा उपलब्ध तथ्यहरुको आधारित योजना निर्माण गर्न आवश्यक धरातल र बैज्ञानिकता प्रदान गर्नकोलागि गाउँपालिकाले स्वास्थ्यको बस्तु स्थिति झल्कने गरि स्वास्थ्य प्रोफाइल तथा वार्षिक प्रतिवेदन तयार गर्ने गरेको छ ।

### ३. विद्यमान स्थिति:

DHIS2 को तथ्यांक अनुसार रोल्पा जिल्लाको कूल जन संख्या २३१२२१ रहेको छ । यस सुनछहरी गाउँपालिकाको जन संख्या १६८०१ रहेको छ जुन ७.२६ प्रतिशत हिस्सा रहेको छ । रोल्पा जिल्ला भौगोलिकरूपमा दुर्गम जिल्लाकोरूपमा परिचित छ । रोल्पा जिल्लामा १० वटा स्थानिय तहहरु मध्य क्षेत्रफलको हिसावले यस गाउँपालिका सवै भन्दा ठूलो स्थानिय तह हो । विकराल भौगोलिक भू-बनोट रहेको छ । यस

## खण्ड ८ सुनछहरी ,पौष ०९ गते, २०८१ साल संख्या ६

गाउँपालिकाको २७७।६२ वर्ग कि.मी. क्षेत्रफल रहेको छ । यस गाउँपालिकामा पछिल्लो तथ्यांक अनिसार ३५८६ घर परिवार छन भने १७,८०० जन संख्या रहेको छ । यहाँका नागरिकको मुख्य पेशा कृषि हो ।

यस गाउँपालिकामा ६ वटा स्वास्थ्य चौकी १ वटा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र २२ वटा खोप केन्द्र र १९ वटा गाउँघर क्लिनिक रहेका छन् जहाँबाट प्रत्यक्षरूपमा जनताहरुलाई निःशुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध भइ रहेको छ । परिवारयोजनका ५ वटै साधनहरु जस्तै पिल्स कण्डम डिपो इम्प्लन्ट र आइ यू सि डि सेवा उपलब्ध स्वास्थ्य सस्था ४ वटा रहेका छन । यस्तै गरि सुरक्षित गर्भपतन सेवा सेरम गाम स्युरी पोवाड फगाम र जेलवाड गरि ६ वटा स्वास्थ्य चौकीहरुबाट प्रदान हुदै आइ रहेको छ ।

यस पालिकामा स्वास्थ्य शिक्षा क्षेत्रमा अन्य पालिका भन्दा सूचांकको आधारमा पछाडि परेको अवस्था छ । तथापी विस्तारै प्रगति गरेको भने छ । यस गाउँपालिकामा कार्यरत महिला स्वास्थ्य स्वयम सेविकाहरु ५३ जना रहेका छन । स्वास्थ्य तथा शिक्षा क्षेत्रमा अलि पछाडि परेको कारणले र विभिन्न धर्म सस्कृतिको कारणले अझै पनि करिव २०% बाल विवाह भएको आ.व. २०८०/०८१ को DHIS2 तथ्यांकले देखाएको छ । जस्ले गर्दा शिशु मृत्यु मातृ मृत्यु बाल मृत्यु दर जोखिम अवस्थामा रहेको छ । किशोरीहरुमा रक्त अल्पता रहेको छ २ वर्ष मुनिका बाल बालिकाहरुमा कुपोषण तथा कम तौल जन्मने अवस्था रहेको छ ।

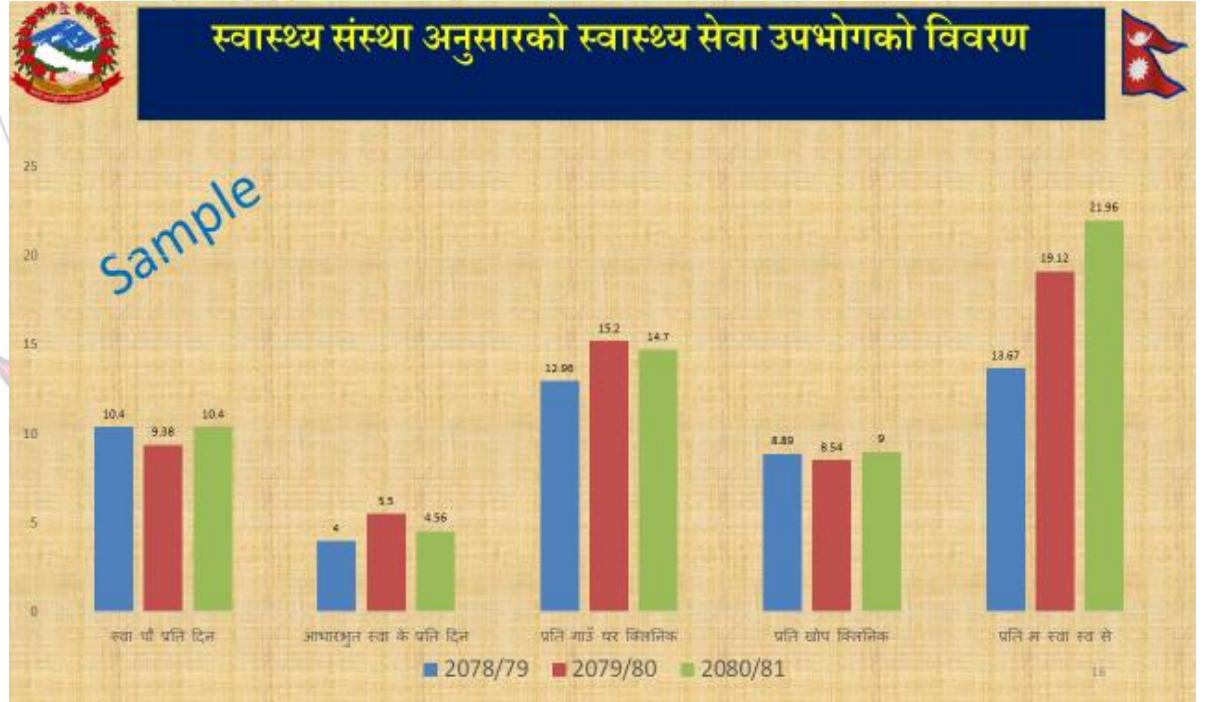
यस पालिकामा पूर्ण सरसफाइको अभाव फोहोर व्यवस्थापनको समस्या छदैछ त्यसमा अझ जलबायु परिवर्तन सम्बन्धी आम जनतामा चेतनशिल हुन सकेका छैनन् । जस्ले गर्दा बाढी पहिरो आगजनि चट्याड हुरी वतास जस्ता विनासकारी विपद खेप्नु परेको यथार्त छ ।

आ. व. २०८०/०८१ को DHIS2 तथ्यांक विवरण यस प्रकार रहेको छ ।



### स्थानीयतहको लक्षित जनसंख्या: २०८०।८१

लक्षित समुह	संख्या	लक्षित समुह	संख्या
जम्मा जनसंख्या	१७८००	१०-१९ वर्ष उमेरका जनसंख्या	३८५७
अनुमानित जीवित जन्म	३२९	१५-४९ वर्षका प्रजनन उमेर महिला	४२८०
०-११ महिनाका बालबालिका	२७०	१५-४९ वर्षका बिबाहित महिला	३१४४
१२-२३ महिनाका बालबालिका	३१७	अनुमानित गर्भवती महिला	४७६
१५-२३ महिनाका बालबालिका	२३८	६० वर्ष माथिको जनसंख्या	२३४०
०-२३ महिनाका बालबालिका	६४२	८० वर्ष माथिको जनसंख्या	३८३
६-५९ महिनाका बालबालिका	१३८८	अनुमानित जिवित जन्म संख्या	३२९
१२-५९ महिनाका बालबालिका	१२२६		
०-५९ महिनाका बालबालिका	१५५०		
०-१४ वर्षका बालबालिका	५१८८		
१५ म.-१५ वर्षसम्मका बालबालिका	५२१९		

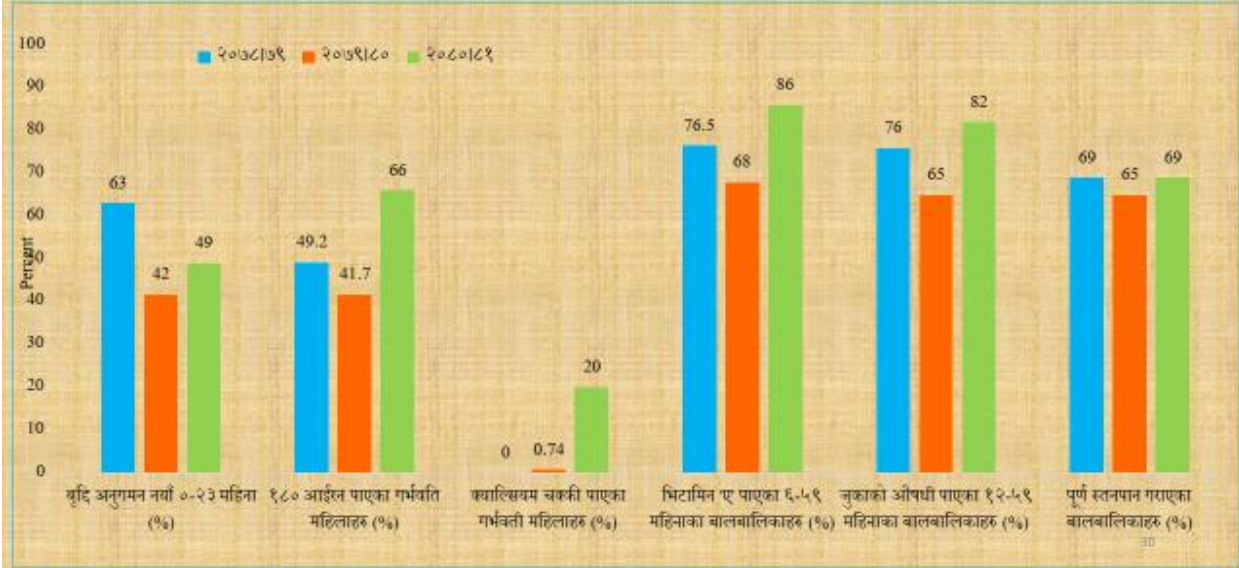




## नवशिशु तथा बालरोगको एकिकृत व्यवस्थापन कार्यक्रम



## पोषण कार्यक्रम

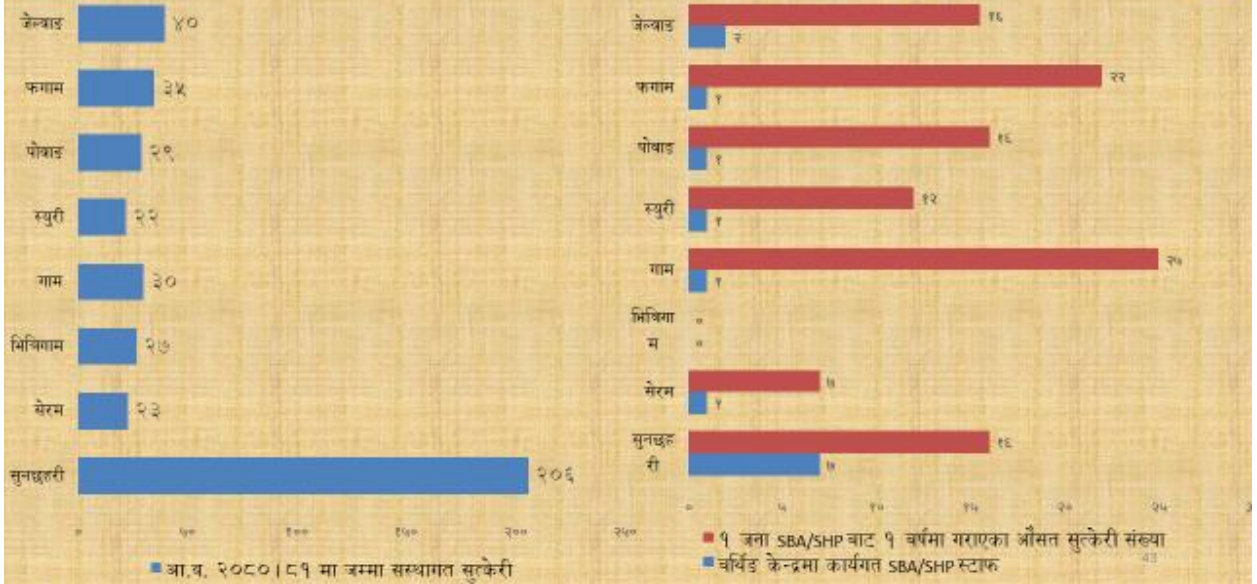




## पोषण कार्यक्रम

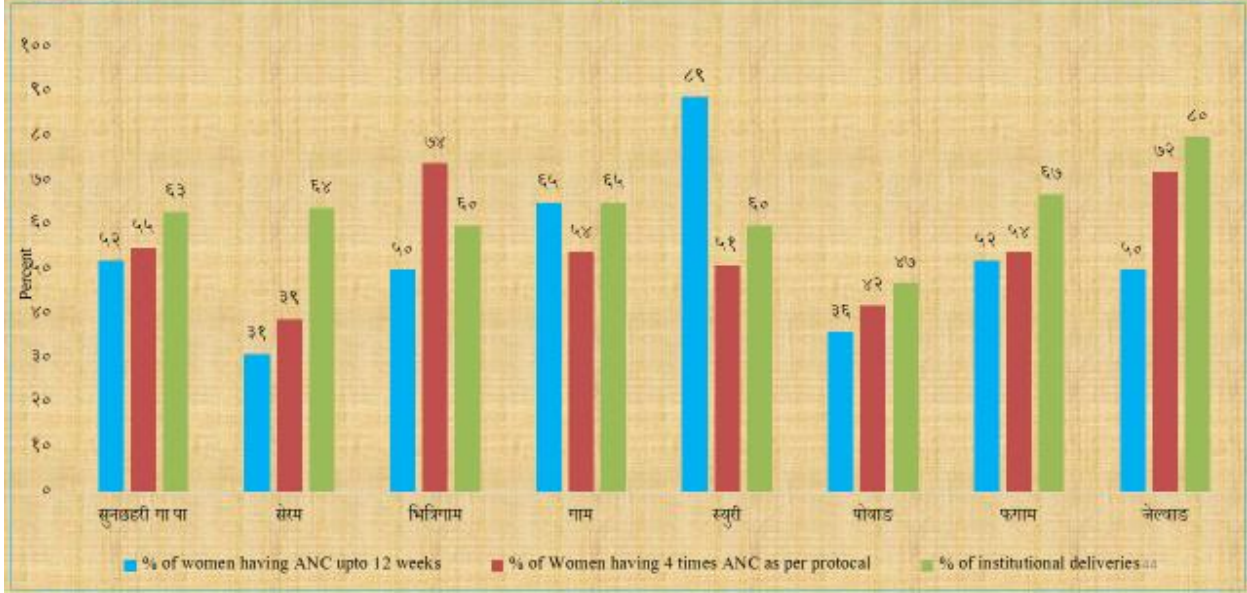


## बर्थिङ सेन्टर/ BEONC/ CEONC सेवाको अवस्था

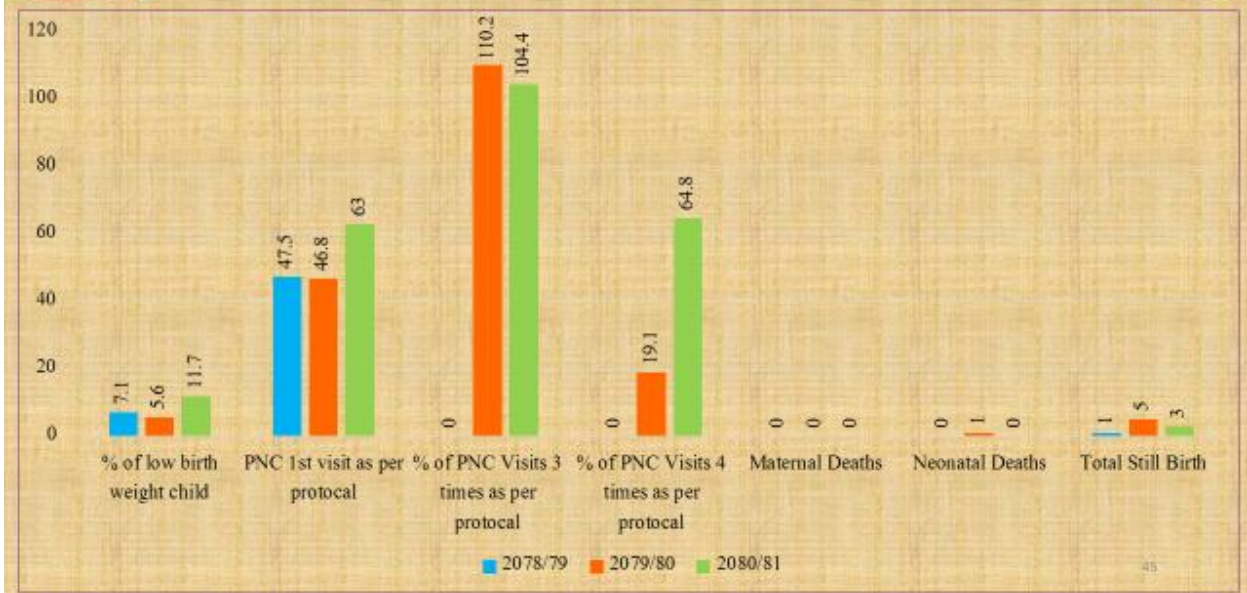




### मातृ तथा नवशिशु स्वास्थ्य स्वास्थ्य संस्था अनुसार : आ.व. २०८०/८१



### मातृ तथा नवशिशु स्वास्थ्य







## मातृ तथा नवशिशु स्वास्थ्य संस्थागत प्रसूती विवरण (२० बर्ष मुनि)-प्रतिशतमा



## परिवार योजना कार्यक्रम





## सुरक्षित गर्भपतन सेवा २०८०।८१



सुरक्षित गर्भपतन सेवा		१२ हप्ता सम्म		१२ हप्ता माथि	
		मेडिकल	सर्जिकल	मेडिकल	सर्जिकल
गर्भपतन सेवा पाएका जम्मा महिला	< २० वर्ष	४	००	००	००
	≥ २० वर्ष	४४	००	००	००
गर्भपतन पश्चात् प. नि. साधन अपनाएका	छोटो अबधि	१५	००	००	००
	लामो अबधि	५	००	००	००
गर्भपतनका कारण भएको जटिलता		००	००	००	००



## क्षयरोग नियन्त्रण कार्यक्रम २०८०।८१



पालिकाको क्षयरोग निदानको लक्ष : राख्न बाँकी

स्वास्थ्य संस्थामा क्षयरोग निदान भएका बिरामीको संख्या	क्षयरोग उपचारको लागि दर्ता भएको बिरामीको संख्या	क्षयरोग निदान भएका तर उपचारको नआएका बिरामीको संख्या	बिचैमा क्षयरोगको औषधी खान छोडेका बिरामीको संख्या
१२	फगाम: ५ जना गाम: १ जना पोवाड: ३ जना स्युरी: १ जना जेल्वाड: १ जना सेरम: १ जना	०	०



## उपचारात्मक सेवा २०८०।८१



सुचकहरू		
कुल जनसंख्याको ओ. पि. डी. बाट सेवा लिएका बिरामी मध्ये नयाँ बिरामीको दर		61%
ओ. पि. डी. बाट सेवा लिएका नयाँ बिरामी संख्या मध्ये महिलाहरूको अनुपात		3:2
जातिगत विवरण		
सि.नं.	मुख्य १० वटा रोगहरूको नाम	सेवा लिएकाको बिरामी संख्या
1	OPD-Morbidity-Other Diseases & Injuries-Headache	2307
2	OPD Morbidity-Common Symptoms-Cough	1509
3	OPD Morbidity-Common Symptoms-Fever	1480
4	Outpatient Morbidity-Communicable-Water/Food Borne-Presumed Non-Infectious Diarrhoea Cases	1066
5	OPD-Morbidity-Other Diseases & Injuries-Cut injuries	1065
6	OPD-Morbidity-Orthopaedic Problems-Backache(Muskuloskeletal Pain)	686



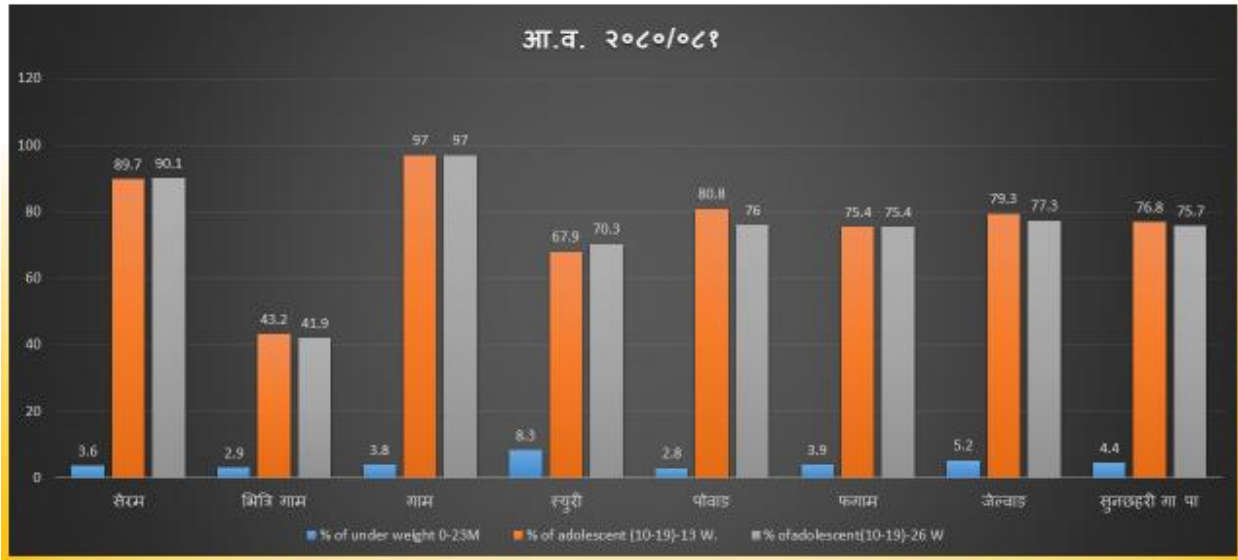
## स्वास्थ्य चौकी अनुसार HP-MSS स्कोर २०८०।८१



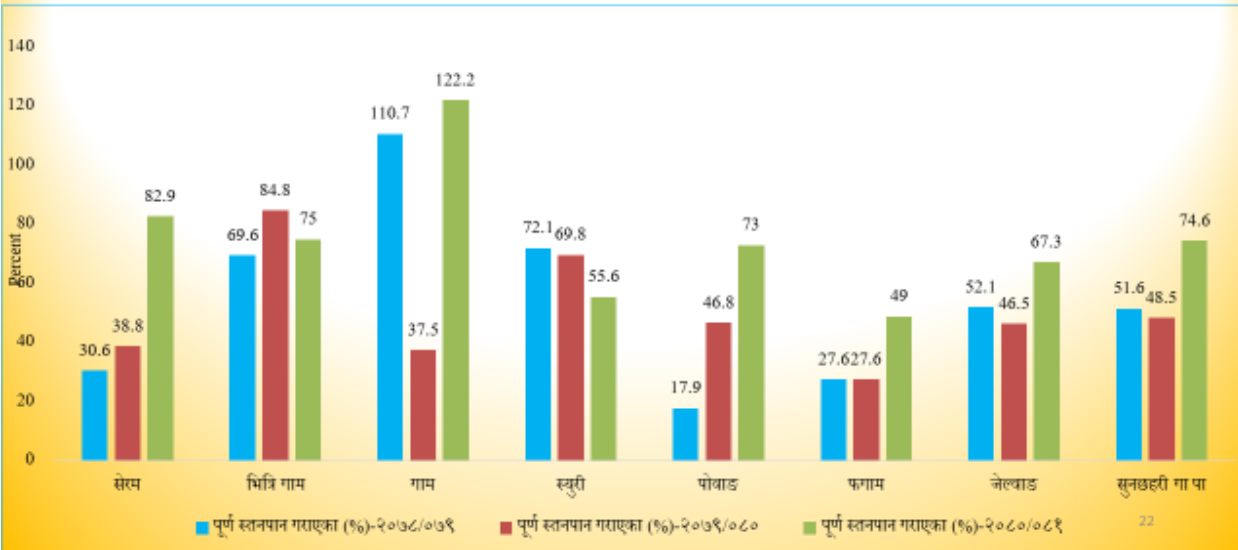
सि.नं.	स्वास्थ्य चौकीको नाम	खण्ड १ सुशासन र व्यवस्थापन स्कोर	खण्ड २ क्लिनिकल सेवा व्यवस्थापन स्कोर	खण्ड ३ स्वास्थ्य चौकी सहयोग सेवा व्यवस्थापन	कुल HP-MSS स्कोर
१	सेरम स्वास्थ्य चौकी	६३	५४	५७	५८
२	आ स्वा से के भित्रिगाम	४५	५१	३७	४७
३	गाम स्वास्थ्य चौकी	६६	५९	६१	६१
४	स्युरी स्वास्थ्य चौकी	८२	६२	६०	६६
५	पोवाड स्वास्थ्य चौकी	७९	६१	६१	६५
६	फगाम स्वास्थ्य चौकी	६२	५८	५७	५८
७	जेल्लाड स्वास्थ्य चौकी	६८	५९	५९	६१



पोषण अवस्था (०-२३) महिनामा देखिएको कम तौल बच्चा तथा किशोरीहरूले विद्यालयमा आइरन फोलिक एसिड खाएको अवस्था

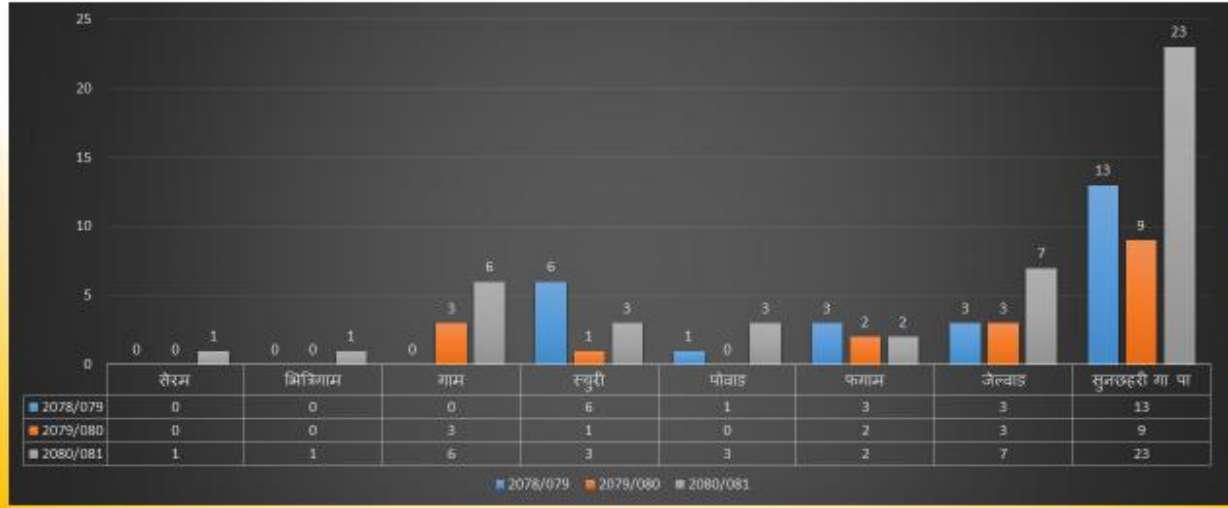


पोषण कार्यक्रम  
पूर्ण स्तनपान गराइएका

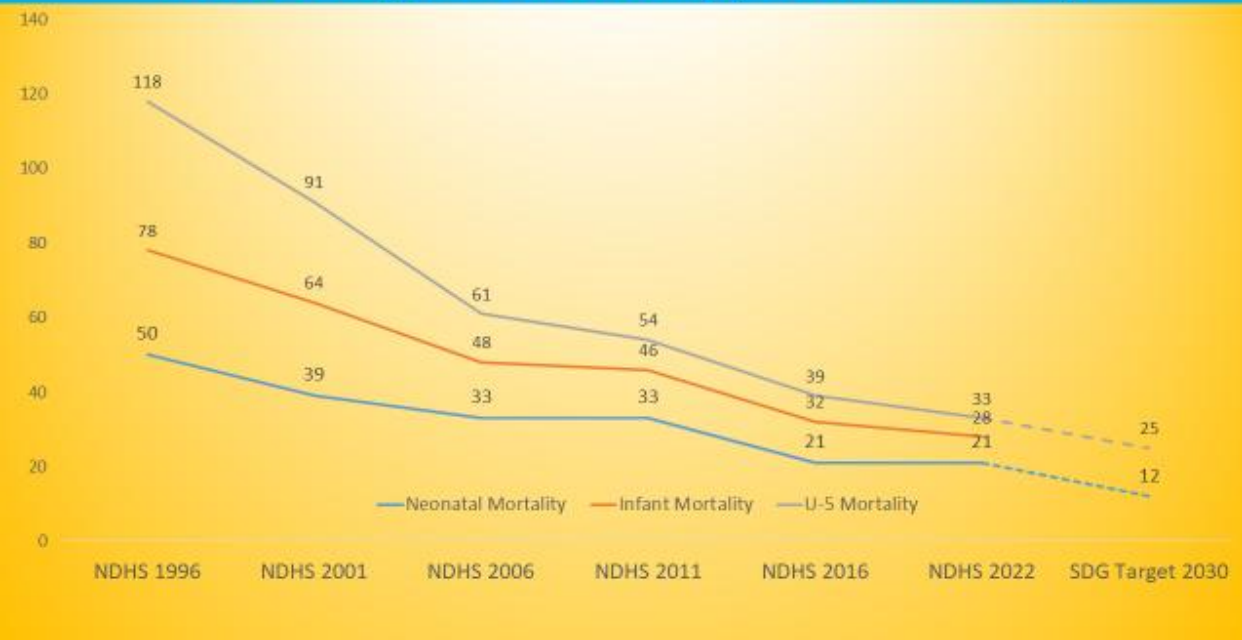




## जन्मदा कम तौल (१.५ KG देखि २.५ KG भन्दा कम) नवजात शिशुको अवस्था



## In Reducing Child Mortality ( National Trend)



#### ४. विद्यमान स्वास्थ्य समस्या चुनौती र अवसर

##### समस्याहरू:

- स्वास्थ्य सस्थाहरू मापदण्ड अनुसार भौतिक संरचनाको अभाव रहेको छ साथै वर्थिड सेन्टरहरूमा मापदण्ड अनुसार औजार/उपकरण लगायत औषधीहरूको जन चाहना अनुसार प्रयासता छैन ।
- यस पालिकामा भौगोलिक विकटता तथा धार्मिक सास्कृत मान्यताका कारण स्वास्थ्य सस्थामा सेवा लिन नसक्ने र स्वास्थ्य सस्थामा गर्भजाँच तथा प्रसुती हुन नसकिने विद्यमान अवस्था रहेको छ ।
- सुरक्षित गर्भपतन सेवा परिवारयोजन सेवा सहजरूपमा सेवाको पहुँचा ल्याउन सकिएको छैन ।
- स्वास्थ्य सस्थाहरूमा औषधी तथा भ्याक्सीनको भण्डारण कक्ष मापदण्ड अनुसार व्यवस्थित हुन सकेको छैन ।
- भौगोलिक विकटताको कारण अपेक्षित दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न सकि रहेको छैन ।
- उचित खानपान भएर पनि खान नजानेर बालबालिकाहरू कुपोषणको तथा किशोरीहरू रक्त अल्पताको शिकार बनेका छन ।
- विद्यमान समाजको रितिरिवाजले धुम्रपान मध्यपान सुतीजन्य पदार्थको सेवनले नसर्ने रोगहरू क्यान्सर मृगौलाको समस्या मधुमेह दातको रोग मानसिक रोग आदि रोगहरू दिनानु दिन बढ्दै गइ रहेको छ ।
- किशोर/किशोरीहरूलाई विद्यालय तथा उच्च माध्यामिक विद्यालयहरूमा बृहत्तर यौनिकता शिक्षा प्रजनन स्वास्थ्य विशेष गरि गर्भपतन सम्बन्धि सचेतनामूलक कक्षा सञ्चालन हुन सकेको छैन ।
- जलवायु परिवर्तनका कारण प्राकृतिक प्रकोपहरू जोखिम रहेको छ ।
- अपांग सम्बन्धि कान नसुन्ने आँखा नदेख्ने दृष्टि कमजोर लगाएत मानसिक तथा शाररिक अपांग भएका समुचित व्यवस्था हुन सकेको छैन ।

##### चुनौतीहरू:

- ❖ समाजमा जरा गाडेर बसेका धार्मिक सास्कृतिक कुरिति कुप्रथा तथा परम्परागत सोंचहरूलाई हटाउन र तिनले मानव स्वास्थ्यमा पारेको नकारात्मक प्रभावलाई न्युनिकरण गर्न चुनौतीपूर्ण रहेको छ । र

- ❖ निःशुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सम्बन्धी अधिकार समुचित व्यवस्था मिलाउनकोलागि एक पालिका एक अस्पतालको अवधारण विकास विस्तार गर्न चुनौतीपूर्ण रहेको छ ।
- ❖ प्राकृतिक प्रकोपको उचित व्यवस्थापन गर्न स्थानिय सरकारलाई चुनौतीपूर्ण रहेको छ ।
- ❖ सवै वडाहरूमा प्रयोशालाको व्यवस्थापन गर्न चुनौतीपूर्ण रहेको छ ।
- ❖ स्वास्थ्य क्षेत्रलाई बालमैत्री अपांग मैत्री पोषण मैत्री वडा सस्थागत गर्न र घरमा सुत्केरी शुन्य अवस्थामा ल्याउन निकै कठिनाइ रहेको छ ।
- ❖ समानता समता र लैंगिक विभेदको न्युनिकरण गरि गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवा सर्व शुलभ र पहुचयोग्य बनाउन चुनौती विद्यमान छ ।
- ❖ सामुदायिक स्वास्थ्य इकाइ केन्द्रहरूलाई वर्थिड सेन्टर घोषण गर्नकोलागि थप जनशक्ति व्यवस्थापन गर्न चुनौतीपूर्ण छ ।

**अवसरहरू:**

- ✓ गाउँपालिका भित्रका सामाजिक सास्कृति तथा भौगोलिक विशिष्टताको आधारमा विभिन्न निति तथा योजना निर्माण गर्न बजेट विनियोजन गर्न र योजना निर्माण गरि कार्यान्वयन गर्ने अवस्था मिलेको छ ।
- ✓ गाउँपालिकाको आवधिक योजनाहरू वित्तिय रणनिति तथा लगत सहितको कार्ययोजना बनाइ लागु गर्न सकिने ।
- ✓ जन प्रतिनिधिहरूको उपस्थितिमा अनुगमन/नियमन गर्ने व्यवस्था र स्थानिय तहले आ-आफ्नो निति र कार्यविधि तयार गरि कार्यान्वयन गर्न सकिने तथा जनप्रतिनिधिहरूको उत्साह र प्रतिवद्धता रहनु स्वास्थ्य क्षेत्रको अवसरको रूपमा रहेको छ ।
- ✓ गैरसरकारी संघ सस्थाहरूसंग समन्वय साझेदारी गरि विकास क्षेत्र विस्तार गर्ने अवसर प्राप्त भएको छ ।

**५. स्वास्थ्य नितिको औचित्य निर्देशक सिद्धान्त भावि सोच ध्येय लक्ष्य तथा उद्देश्य**

५.१ निर्देशक शिद्धान्त: प्रस्तुत निर्देशक सिद्धान्तको आधारमा स्वास्थ्य निति २०८१ कार्यान्वयन गरिनेछ ।

- ❖ गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवाको सर्व व्यापि पहुच,

- ❖ सुशासन जवाफ देहिता जनसहभागिता जस्ता प्राथिमक स्वास्थ्य सेवाका सिद्धान्तहरु प्रतिबद्धता रहि राष्ट्रि स्वास्थ्य निति अवलबन गर्ने,
- ❖ सामाजिक न्यायको आधारमा समतामूलक स्वास्थ्य सेवा,
- ❖ प्रयास लगानी समुचित उपयोगको सुनिश्चितता,
- ❖ स्वास्थ्य सेवामा नविनतम तथा सिर्जनशीलता,

५.२ भावि सौंच: स्वस्थ जीवन हाम्रो रहर हाम्रो सुनछहरी समृद्ध र सुन्दर ।

५.३ ध्येय: नेपालको संविधानको मर्म र भावना अनुसार सुनछहरीवासी नागरिकहरुको स्वस्थ रहन पाउने मौलिक हक सुनिश्चित गर्ने ।

५.४ लक्ष्य: गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवामा सबैको पहुच बृद्धि गरि स्वास्थ्य अवस्थामा उच्चतम सुधार ल्याउने ।

५.६ उद्देश्यहरु:

- ❖ सबै वडाहरुमा आवश्यक सेवा तथा भौतिक पूर्वाधार औषधी औजार/उपकरण सूचना प्रविधि दक्ष स्वास्थ्यकर्मीहरु सहितको सक्षम र प्रभावकारी स्वास्थ्य सेवा प्रणाली सुनिश्चित गर्ने ।
- ❖ आर्थिक सामाजिक तथा भौतिकरूपमा पिछडिएका वर्गहरुमा सहज सुलभ सरल र गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवा प्राप्त गर्न सक्ने गरि सेवाको पहुच अभिवृद्धि गर्ने ।
- ❖ स्वस्थ जीवनशैली प्रवर्धन व्यवहार परिवर्तन र स्वास्थ्यमा असर प्रतिकूल असर गर्ने कारक तत्वहरुलाइ निरुत्साहित गर्नकालागि अनुकूल वातावरण सिर्जना गर्ने ।
- ❖ जलवायु परिवर्तनका कारण प्राकृतिक प्रकोपका कारण आपतकालिन र विपदको अवस्थामा स्वास्थ्य सेवा प्रवाह र प्रभावकारी रूपमा अविच्छिन्न उपलब्ध गराउने ।
- ❖ स्वास्थ्य सेवा व्यवस्थापनमा अन्तर सरकारी सामुदायिक तथा बहूपक्षीय समन्वय साझेदारी र सहकार्य गर्ने ।
- ❖ प्रवर्धनात्मक प्रतिकारात्मक उपचारात्मक र पुनर्स्थापनात्मक सेवा व्यवस्थापन गर्ने ।

६. सुनछहरी गाउँपालिकाको स्वास्थ्य निति तथा रणनितिहरु:

सुनछहरी गाउँपालिकाको विशिष्टिकृत भौगोलिक, सामाजिक, सास्कृतिक तथा स्वास्थ्य सेवाका अन्य समस्या र चुनौतीहरुलाइ सम्बोधन गरी नागरिकहरुलाइ गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न गाउँपालिकाले देहायका नितिहरु अवलम्बन गरेको छ ।



६.१ सर्वव्यापि पहुचको अवधारण अनुसार प्रवर्धनात्मक सेवा प्रतिकारात्मक सेवा र उपचारात्मक सेवालाइ प्राथमिकतामा राखि नागरिकहरुलाइ निःशुल्क आधारभूत तथा आकस्मिक सेवा प्रवाहको सुनिश्चितता गरिने छ ।

६.२ सुरक्षित मातृत्व बाल स्वास्थ्य पोषण खोप किशोर/किशोरी वृद्धा/वृद्धि व्यवस्थापन लगाएत स्वास्थ्य सेवालाइ जनताको सहज पहुचमा पुर्याउने रणनीति अवलम्बन गरिने छ ।

६.३ गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्न स्वास्थ्य सस्थाहरुमा प्रविधि मैत्री, बाल मैत्री, अपांग, मैत्री लगाएत सुरक्षित मातृत्व सेवालाइ सुनिश्चित गर्न आवश्यक औजार/उपकरणको व्यवस्थापन गर्नुको साथै भौतिक पूर्वाधारको अवस्थालाइ व्यापक सुधार गरिने छ ।

६.४ आधारभूत तथा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा जनताको सहज पहुच बढाउन सामुदायिक स्वास्थ्य इकाइ केन्द्रहरुमा थप जनशक्ति व्यवस्थापन गरिने छ ।

६.५ ल्याव सञ्चालनलाइ निरन्तरता तथा गुणस्तरिय सेवाकोलागि आवश्यक उपकरणहरुको व्यवस्थापन गरिने छ ।

६.६ आयुर्वेद तथा प्राकृतिक चिकित्सक योगा लगाएत बैकल्पिक चिकित्सा पद्धतिहरुको आधारभूत स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराइने छ ।

६.७ न्यूनतम सेवा मापदण्ड आधारमा स्वास्थ्य सस्थाहरुबाट गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाइने छ ।

६.८ गाउँपालिकाबासीहरुको स्वास्थ्य विमा सुनिश्चित गरि अति विपन्न, जेष्ठ नागरिक, भिन्न क्षमता भएका नागरिक, किशोर/किशोरी सिमान्तकृत पिछडिएका वर्ग लैंगिक विभेदमा परेका शाररिक, मानसिकरूपमा असक्त घाइतेहरुलाइ स्वास्थ्य सेवा सर्वसुलभ सहज पहुच हुने व्यवस्था मिलाइने छ ।

६.९ सरुवा तथा संक्रामक रोगहरुको तथा महामारी रोगहरुको रोकथाम नियन्त्रण र निवारण तथा आकस्मिक आपतकालिन अवस्थाको व्यवस्थापन गरिने छ ।

६.१० सुनछहरी गाउँपालिकाबासीहरुको पोषण अवस्था सुधार गर्नकोलागि पोषण शाख कृषि शाखा पशु शाखासंग समन्वय गरिने छ ।

६.११ किशोर/किशोरी लक्षित सचेतनामूलक कार्यक्रमहरु यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिने छ ।

६.१२ जलवायु परिवर्तनका कारण हुने वातावरणबाट स्वास्थ्यमा पर्ने प्रतिकूल असरहरुको न्युनिकरण तथा व्यवस्थापन गरिने छ ।

६.१३ निःशुल्करूपमा समुदायमा स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्दै आइ रहेका महिला स्वास्थ्य स्वयम सेविकाहरुलाई क्षमता अभिवृद्धि गराउदै प्रोत्साहन गरिने छ ।

६.१४ मातृ तथा नवजात शिशुको स्वास्थ्य स्थितिमा सुधार ल्याउन तथा मृत्यु दर न्युनिकरण गर्न घरमा प्रसुती हुने दर शुन्य अवस्थामा पुगाइने छ ।

६.१५ लैंगिक हिंसाको न्युनिकरण गर्दै बाल विवाहको अन्त्य गरिने छ ।

६.१६ यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य अधिकारको सुनिश्चिततामा जोड दिदै सुरक्षित मातृत्व परिवार योजना सुरक्षित गर्भपनत सेवाहरुलाई विस्तार गर्दै सेवा उपलब्ध गराइने छ ।

७. रणनितिहरु:

निति नः ६.१ सर्वव्यापि पहुचको अवधारण अनुसार प्रवर्धनात्मक सेवा, प्रतिकारात्मक सेवा र उपचारात्मक सेवालाई प्राथमिकतामा राखि नागरिकहरुलाई निःशुल्क आधारभूत तथा आकस्मिक सेवा प्रवाहको सुनिश्चितता गरिने छ ।

१. रणनितिहरु:

- प्रतिकारात्मक सेवा र उपचारात्मक सेवालाई प्राथमिकतामा राखि नागरिकहरुलाई निःशुल्क आधारभूत तथा आकस्मिक सेवा प्रवाहको सुनिश्चितता गर्न औषधी/औजार/उपकरणकोलागि लगानिमा बृद्धि गरिने छ ।
- ग्रामिण आँखा केन्द्रको स्थापनालाई निरन्तरता दिइने छ ।
- स्वास्थ्य प्रवर्धनात्मक सेवाकोलागि कृषि उत्पादन, फलफूल उत्पादन र पशुजन्य व्यवसायलाई आत्म निर्भर समुदाय बनाइने छ ।
- विद्यालय क्षेत्रमा जंङ्ग फूड निषेधित क्षेत्र बनाइने छ र घरेलु उत्पादन खाद्यान्नलाई प्रोत्साहित गर्न विद्यालय स्वास्थ्य शिक्षा कक्षा सञ्चालन गरिने छ ।

निति नं ६.२ सुरक्षित मातृत्व बाल स्वास्थ्य पोषण खोप किशोर/किशोरी बृद्धा/बृद्धि व्यवस्थापन लगाएत स्वास्थ्य सेवालाई जनताको सहज पहुचमा पुर्याउने रणनिति अवलम्बन गरिने छ ।

२. रणनितिहरु:

- सुरक्षित मातृत्व सेवालाई अझ बढवा दिन नेपाल सरकारले उपलब्ध गराइएको प्रोटोकल अनुसार ४ पटक गर्भजाँच गरेकालाई रु. ८००/ र स्वास्थ्य सस्थामा सुत्केरी गराए वापत रु. २,०००/ उपलब्ध गराइएकोमा बजेटको प्रयासता अनुसार थप प्रोत्साहन रकम उपलब्ध गराइने छ साथै बर्थिङ सेन्टरहरूमा सस्थागत सुत्केरी सेवा प्रदायकलाई प्रोत्साहन भत्ता उपलब्ध गराइने छ ।
- बालबालिकाहरूको पोषण लेखाजोखा बृद्धि अनुगमन गर्न प्रोत्साहनकोलागि नुन/तेल तथा सरसफाइका सामग्री वितरण गरिने छ ।
- खोप सेवा प्रभावकारी गराउन खोप कार्यकर्ताहरूलाई प्रोत्साहन भत्ता उपब्ध गराइने छ ।
- किशोर/किशोरीहरूको गोप्यनियता कायम रहने गरि अति आवश्यक सेवा प्रदान गरिने छ ।
- जेष्ठ नागरिकहरूलाई घरैमा गइ उपचार सेवा प्रदेश सरकारले गरि रहेको अवस्था भए पनि स्थानिय सरकारले पनि थप सेवा उपलब्ध गराउने छ ।

६.३ गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्न स्वास्थ्य सस्थाहरूमा प्रविधि मैत्री बाल मैत्री अपांग मैत्री लगाएत सुरक्षित मातृत्व सेवालाई सुनिश्चित गर्न आवश्यक औजार/उपकरणको व्यवस्थापन गर्नुको साथै भौतिक पूर्वाधारको अवस्थालाई व्यापक सुधार गरिने छ ।

### ३. रणनीतिहरू:

- सबै स्वास्थ्य सस्थाहरूमा सेवा ग्राहीहरूकोलागि प्रतिकक्षालय मापदण्ड अनुसारको भवन फर्निचर आदिको व्यवस्थापनमा जोड दिइने छ ।
- बर्थिङ सेन्टरहरूमा वेवि वर्म मेशिन हिटर लगाएत अन्य सामग्री तथा व्यक्तिकोलागि सोलार सुत्केरी भएकाहरूकोलागि खानपानको व्यवस्था गरिने छ ।

निति नं ६.४ आधारभूत तथा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा जनताको सहज पहुँच बढाउन सामुदायिक स्वास्थ्य इकाइ केन्द्रहरूमा थप जनशक्तिको व्यवस्थापन गरिने छ ।

### रणनीतिहरू:

- सामुदायिक स्वास्थ्य इकाइ केन्द्रहरूबाट प्रतिकारात्म प्रवर्धनात्म र उपचारात्मक सेवा नियमित गुणस्तरिय सेवा प्रदान गर्न तथा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्रकोरूपमा स्थापित गर्न थप दक्ष जनशक्ति र थप औजार/उपकरण लगाएत अन्य व्यवस्थापन गरिने छ ।
- सामुदायिक स्वास्थ्य इकाइ केन्द्रहरूलाई भौतिक संरचनाको विकास गरिने छ ।

निति नं ६.५ ल्याव सञ्चालनलाई निरन्तरता तथा गुणस्तरिय सेवाकोलागि आवश्यक उपकरणहरूको व्यवस्थापन गरिने छ ।

रणनितिहरु:

- संघीय तथा प्रदेश सरकारले स्वास्थ्य चौकीहरुमा दरबन्दी नदिएको अवस्थामा पोवाड स्वास्थ्य चौकीमा नियमित ल्याव सेवा सञ्चालन गरिने छ र यो सेवालाइ विस्तार गरिदै लगिने छ ।

निति नं ६.६ आयुर्वेद तथा प्राकृतिक चिकित्सक योगा लगाएत बैकल्पिक चिकित्सा पद्धतिहरुको आधारभूत स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराइने छ ।

- एक पालिका एक आयुर्वेद केन्द्र स्थापना अवधारण अवलम्बन गरिने छ ।

निति नं ६.७ न्युनतम सेवा मापदण्ड आधारमा स्वास्थ्य सस्थाहरुबाट गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाइने छ ।

- स्वास्थ्य सस्थाहरुको गुणस्तर सुधार गर्न न्युनतम सेवा मापदण्डको आधारमा स्वास्थ्य चौकी सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समितिलाइ जवादेहिता बनाउन अभिमुखिकरण/तालिमको व्यवस्थापन गरिने छ ।
- न्युनतम सेवा मापदण्डको आधारमा यस गाउँपालिकाले आवश्यक भौतिक सामग्रीहरुको व्यवस्थापन गर्ने छ ।

निति नं ६.८ गाउँपालिकाबासीहरुको स्वास्थ्य विमा सुनिश्चत गरि अति विपन्न, जेष्ठ नागरिक, भिन्न क्षमता भएका नागरिक किशोर/किशोरी सिमान्तकृत पिछडिएका वर्ग लैंगिक विभेदमा परेका शाररिक मानसिकरूपमा असक्त घाइतेहरुलाइ स्वास्थ्य सेवा सर्वसुलभ सहज पहुच हुने व्यवस्था मिलाइने छ ।

रणनितिहरु:

- सुनछहरी गाउँपालिकाले लक्षित वर्गहरुलाइ यातायातकोलागि एम्बुलेन्स सञ्चालन कार्य विधि अनुसार एम्बुलेन्स सुविधा प्रदान गरिने छ र नियमन गरिने छ ।
- भिन्न क्षमता भएका र लैंगिक विभेदमा परेकाहरुलाइ सीप मूलक आय आर्जन हुने क्षमता विकासमा संलग्न गराउनुकासाथै प्राथमिक उपचार खर्चको व्यवस्था गरिने छ ।

निति नं ६.९ सरुवा तथा संक्रामक रोगहरुको तथा महामारी रोगहरुको रोकथाम नियन्त्रण र निवारण तथा आकस्मिक आपतकालिन अवस्थाको व्यवस्थापन गरिने छ ।

- तोकिएका आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा सवै तहका स्वास्थ्य सस्थाहरुबाट नियमित प्रवाह हुने व्यवस्था मिलाइने छ । सुनछहरी गाउँपालिका भित्र रहेका वर्थिड सेन्टरहरुबाट २४ सै घण्टा आकस्मिक सेवा प्रवाह हुनेछ ।

- महामारी रोग नियन्त्रण रोकथाम र निवारणकोलाग निर्देशिका मापदण्ड तयार गरि विशेष व्यवस्था मिलाइने छ ।
- टोल स्तरिय बडास्तरिय र पालिकास्तरिय द्रुत प्रतिकार्य टोलीलाइ जवाफदेहि बनाउने र आवश्यक सामग्रीको व्यवस्था गरिने छ ।
- फोहोर व्यवस्थापन र विसर्जन सम्बन्धि मापदण्डलाइ गाउँपालिकास्तरमा प्रभावकारीरूपमा कार्यान्वयन गरिने छ ।

निति नं ६.१० सुनछहरी गाउँपालिकाबासीहरुको पोषण अवस्था सुधार गर्नकोलागि पोषण शाख कृषि शाखा पशु शाखासंग समन्वय गरिने छ ।

- खाद्य विविधिकरणमा जोड दिदै स्थानिय तहमा समन्वय र सहकार्य गरि पोषण सम्बन्धि व्यवहार परिवर्तन सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।
- अर्गानिक तथा पोषणयुक्त खाद्य बस्तुको उत्पादन बृद्धि तथा उपयोग गर्न एक घर एक करेसावारी गराउन प्रोत्साहित गरिने छ ।
- वडा समितिहरुसंग समन्वय र सहकार्य गरि स्थानिय स्तरमा उत्पादन पौष्टिक तत्वयुक्त खाद्य पदार्थ प्रशोधन र बजारिकरणकालागि साना किसान/व्यवसायी अनुदान कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- सम्बन्धित सरोकारवालाहरुसंग समन्वय गरि स्थानिय बजारमा हुने खाद्य पदार्थमा मिसावट र अखाद्य पदार्थ नियन्त्रण गरिने छ । स्वस्थ मासु तथा दुध विक्रिवितरणमा अनुगमन तथा नियमन गरिने छ ।

निति नं ६.११ किशोर/किशोरी लक्षित सचेतनामूलक कार्यक्रमहरु यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिने छ ।

रणनितिहरु:

- पालिकाले स्वास्थ्य शाखा र शिक्षा शाखा संग समन्वय गरि विद्यालयमा यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य पोषण सम्बन्धि सुरक्षित मातृत्व सेवा सम्बन्धि परिवारयोजना सम्बन्धि वालविवाह सम्बन्धी खोप सम्बन्धि वार्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।
- लागु पदार्थ दुर्व्यसनी धुम्रपान मध्यपान सुर्तीजन्य पदार्थ न्युनिकरण गर्न सम्बन्धित निकायसंग समन्वय गरि विद्यालयमा कक्षा सञ्चालन गरिने छ ।

निति नं ६.१२ जलबायु परिवर्तनका कारण हुने वातावरणबाट स्वास्थ्यमा पर्ने प्रतिकूल असरहरुको न्युनिकरण तथा व्यवस्थापन गरिने छ ।

रणनितिहरु:

- प्राकृतिक प्रकोप जस्ता बाढी पहिरो आगजनि हुरी वतास आदिबाट हुने विपद व्यवस्थापन गर्न यस गाउँपालिकाले जवाफदेहिताकासाथ स्वास्थ्यमा पर्ने भौतिक संरचनामा पर्ने सञ्चारमा पर्ने असरलाई व्यवस्थापन गरिने छ ।

निति नं ६.१३ निःशुल्करूपमा समुदायमा स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्दै आइ रहेका महिला स्वास्थ्य स्वयम सेविकाहरूलाई क्षमता अभिवृद्धि गराउदै प्रोत्साहन गरिने छ ।

- महिला स्वास्थ्य स्वयम सेविकाहरूलाई क्षमता अभिवृद्धि गर्न तालिमको व्यवस्था गरिने छ ।
- प्रोत्साहनकोलागि फिल्डमा खटिनु पर्दा आवश्यक पर्ने झोला टर्चलाइट छाता रेनकोट आदिको व्यवस्था गरिनेछ ।

निति नं ६.१५ लैंगिक हिंसाको न्युनिकरण गर्दै बाल विवाहको अन्त्य गरिने छ ।

- जनसाधारणलाई लैंगिक हिंसा र यस्को प्रभावबारे सुसूचित गर्न सचेतनामूलक कार्यक्रमहरू तथा जनसमुदायमा अभियान सञ्चालन गरिने छ । यसै गरि नागरिक समाज गैर सरकारी सस्थाहरू सरकारका विभिन्न निकायहरू तथा अन्तर्राष्ट्रिय निकायहरूसंग समन्वय र सहकार्य गरेर लैंगिक हिंसा विरुद्धको अभियानलाई दिगो बनाइने छ ।
- लैंगिक हिंसा प्रभावित व्यक्तिहरूलाई कानूनी सुरक्षा प्रदान गर्न र दोषीहरूलाई कानूनी दण्ड दिन आवश्यक कानूनी दस्तावेज निर्माण गरि उचित कार्यान्वयन गरिने छ ।
- प्रहरी न्यायिक समिति महिला विकास शाखा स्वास्थ्य शाखा स्वास्थ्य सस्था र अन्य सम्बन्धित निकायका कर्मचारीहरूलाई लैंगिक संवेदनशिलता बारे तालिमको व्यवस्था गरिने छ ।
- हिंसा प्रभावित व्यक्तिहरूलाई एकद्वार सङ्कट व्यवस्थापन केन्द्रबाट प्रदान गरिने सेवा लिनकोलागि प्रेषण गर्ने व्यवस्था गरिने छ ।
- बालविवाह अन्त्य गर्नकोलागि विद्यालयहरूमा स्वास्थ्य शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।

निति नं ६.१६ यौन तथा प्रजनन् स्वास्थ्य अधिकारको सुनिश्चिततामा जोड दिदै सुरक्षित मातृत्व परिवार योजना सुरक्षित गर्भपनत सेवाहरूलाई विस्तार गर्दै सेवा उपलब्ध गराइने छ ।

- विभिन्न वर्ग जाती धर्म क्षेत्रमा महिलाको सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन् स्वास्थ्यको अवस्था विश्लेषण गरि आवश्यकता अनुसार परिवारयोजना कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।
- स्वास्थ्य सस्थालाई किशोर/किशोरी मैत्री स्वास्थ्य सस्था बनाइ आवश्यक सूचना सञ्चार सामग्रीको व्यवस्थापन गरिने छ ।

- आधुनिक परिवारयोजन सेवा जनताको पहुँच सम्म लैजान सेटलाइट क्लिनिकहरू सञ्चालन गरिने छ ।

#### ७. सस्थागत व्यवस्था:

निति कार्यान्वयनकालागि सुनछहरी गाउँपालिकाको नेतृत्वमा स्वास्थ्य सस्थाहरू रहने छन् । उल्लेख भएको स्वास्थ्य अन्तर्गत सेवा प्रवाहकालागि यस पालिकामा ५ शैयाको अस्पताल स्थापना गरिने छ ।

मानव संशाधन विकासकालागि प्रदेश सरकार प्रदेश लोकसेवा स्वास्थ्य प्रतिष्ठान वा मेडिकल कलेज र अन्य स्वास्थ्य जनशक्ति उत्पादन गर्ने निकायहरूसँग क्षमता अभिवृद्धिकोलागि समन्वय गरिने छ । स्वास्थ्य क्षेत्रमा नितिगत सामञ्जस्यता कारयम गर्न स्वास्थ्य योजना तर्जुमा कार्यान्वयन अनुगमन र मूल्याँकन तथा आवश्यकता अनुसार निर्देशन गर्न गाउँपालिका तहमा स्वास्थ्य शुसाशन गुणस्तर तथा अनुगमन समितिको व्यवस्था गरिने छ ।

#### ८. आर्थिक पक्ष:

निति कार्यान्वयन यस सुनछहरी गाउँपालिकाको नियमित बजेटबाट गरिने छ । यस नितिमा रहेका उद्देश्यहरू हासिल गर्न गाउँपालिकाका सबै शाखाहरूको कार्यक्रममा तालमेल मिलाइ सबै नितिमा स्वास्थ्यको अवधारणालाई अगाडि ल्याइने छ । नेपाल सरकार र लुम्बिनी प्रदेश सरकारको नियमित बार्षिक कार्यक्रम मार्फत यस नितिले अवलम्बन गरेका रणनितिक योजनाहरू सम्बोधन गराउन पहल कदमी चालिने छ । यसका साथै यो निति कार्यान्वयन गर्न राष्ट्रि तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ सस्थाहरूसँग समन्वय सहकार्य गरि आवश्यक श्रोतको व्यवस्था गरिने छ ।

#### ९. अनुगमन र मूल्याँकन:

यस निति कार्यान्वयनको क्रममा अनुगमन गर्ने र अपेक्षित नतिजा र प्रतिफलको मूल्याँकन गर्ने दायित्व सामाजिक विकास शाखा तथा गाउँपालिकास्तरिय स्वास्थ्य समितिको हुने छ । वडा समितिहरू अन्य सरोकारवालाहरूसँग समन्वय र सहकार्यमा सहभागितामूलक अनुगमन प्रक्रिय अवलम्बन गरिने छ । प्रत्येक ५ वर्षमा यस निति तथा रणनैतिक योजनाको समिक्षा गरि आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गर्दै लगिने छ ।

नेपाल सरकार लुम्बिनी प्रदेश सरकार तथा जिल्लास्तरिय अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिबाट गाउँपालिकाले गरेका समग्र स्वास्थ्य अवस्थाको बारे अनुगमन मूल्याँकन तथा सुपरिवेक्षण गरि आवश्यक पृष्ठपोषण तथ निर्देशन गर्न सक्ने छ ।

१०. निति कार्यान्वयनको कार्ययोजना:

निति कार्यान्वयनकालागि सुनछहरी गाउँपालिकाले आवश्यक स्वास्थ्य तथा सरसफाइ निति ऐन निर्देशिका कार्यविधि आदि तर्जुमा गर्ने छ । स्वास्थ्यसंग सम्बन्धित ऐन कानून नियमावली तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा नेपालले गरेका प्रतिवद्धताको अधिनमा रहि यस निति तथा रणनितिहरु निति कार्यान्वयनको कार्ययोजना बनाइने छ । यही कार्ययोजना अनुसार बार्षिक योजना तथा कार्यक्रम र बजेट निर्माण कार्यान्वयन गरिने छ । बार्षिकरूपमा कार्ययोजना कार्यान्वयनको समिक्षा गरि पनरावलोकन गरिने छ ।

११. जोखिम:

बढ्दो जनआकांक्षा भर्खरै स्थापित भएका आधारभूत स्वास्थ्य सेवालाई सुदृढ एवम सक्षम स्वास्थ्य प्रणालीमार्फत समतामूलक गुणस्तरिय सेवा प्रदान गर्न आवश्यक पर्ने श्रोत साधनको व्यवस्थापन एवम समन्वय हुन नसकेकोमा कार्यान्वयनमा कठीनाइ भइ निति तथा रणनितिले अपक्षा गरेका नतिजाहरु प्राप्त गर्न जोखिमा छ ।

१२. खारेजी:

हाल सम्म सुनछहरी गाउँपालिकामा स्वास्थ्य निति तयार गरि लागु नभएकोले खारेजीको व्यवस्था गर्नु नपर्ने देखिन्छ ।

